

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ Янковий О.Г.
(підпис)

“ ___ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему:

**ОЦІНКА РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА**

Виконавець:

студент 2 курсу магістратури
факультету економіка та управління
підприємництвом
Журжи Микола Георгійович _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Літвінова Вікторія Олександрівна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ОЦІНКА ЇЇ РІВНЯ	7
1.1. Конкурентоспроможність продукції як економічна категорія.....	7
1.2. Фактори конкурентоспроможності продукції	15
1.3. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ	
ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЦЕМЕНТ».....	40
2.1. Характеристика цементної галузі України.....	40
2.2. Економічна характеристика діяльності підприємства	49
2.3. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства ТОВ «Цемент»	65
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ЦЕМЕНТ».....	76
3.1. Зниження середньої вартості цементу за рахунок скорочення енерговитрат	76
Матриця відстаней після зниження середньої вартості цементу за рахунок скорочення енерговитрат	80
3.2. Покращення міцності цементної суміші за рахунок застосування інтенсифікаторів помелу	82
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Ефективний економічний розвиток передбачає виробництво і реалізацію продукції на ринку за ціною і за якістю, що задовольняє як виробника, так і споживача. Ключовим фактором у цьому процесі є фактор конкурентоспроможності. Це складна проблема, вирішення якої пов'язане з вдосконаленням всього комплексу розробки, виготовлення, продажу і технічного обслуговування продукції, тобто пов'язане із здійсненням цілеспрямованої діяльності по встановленню, формуванню і підтримці необхідного рівня конкурентоспроможності на етапах життєвого циклу продукції, а також конкурентоспроможності підприємства в цілому.

Одним з найважливіших умов підвищення конкурентоспроможності продукції є можливість використання системного підходу до управління даним процесом, реалізація якого вимагає наявності дієвих механізмів управління конкурентоспроможністю продукції на рівні підприємств.

Наукові аспекти проблеми дослідження конкурентоспроможності продукції лежать в сфері інтересів багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених економістів. Так, питань теоретико-методологічних основ теорії конкурентоспроможності продукції присвячені роботи Бей Н.О., Бідник Н. Б., Вужина О. А., Голомші Н., Гребньова ЕТ, Єфименко А., Закревської Л.М., Канінського М. П., Кантора О.Г., Каплін О.В., Жайворон А.В., Ліфиць І. М., Лісовської Л.С., Любченка О. М., Магомедова Ш. Ш., Мицюк С.В. , Портера М.Е., Ревякіна О.С., Родіонової Л.Н., Сабецкой Г., Савчука С.І., Салій В., Трубілін А., Яковлева А.І .. і ін.

Підвищення конкурентоспроможності будь-якого об'єкта - процес, для ефективної реалізації якого недостатньо тільки попереднього досвіду і його екстраполяції. Він вимагає створення специфічних моделей і механізмів аналізу та оцінки рівня конкурентоспроможності продукції, які в свою чергу формуються під впливом величезної кількості чинників. Склад, структура і

обсяг цих факторів не в останню чергу визначаються тим змістом, який ми вкладаємо в поняття «конкурентоспроможність продукції».

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є розгляд сутності категорії «конкурентоспроможність продукції», аналіз теоретичних засад впливу факторів на рівень категорії та комплексна оцінка рівню конкурентоспроможності продукції.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети були сформульовані та вирішені такі завдання:

- Визначення поняття та сутності конкурентоспроможності продукції як економічної категорії.
- Дослідження основні фактори, що формують рівень конкурентоспроможності продукції промислового підприємства.
- Провести аналіз основних методів оцінки рівню конкурентоспроможності продукції на підприємствах.
- Здійснити аналіз діяльності підприємства ТОВ «Цемент» за період 2015-2017 років
- Визначити рівень конкурентоспроможності продукції ТОВ «Цемент» на ринку відносно інших аналогічних товарів конкурентів
- Запропонувати заходи щодо підвищення рівню конкурентоспроможності продукції цементного підприємства на ринку серед конкурентів

Предмет дослідження – конкурентоспроможність продукції промислового підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування рівню конкурентоспроможності продукції ТОВ «Цемент» на сучасному ринку.

Наукова новизна дослідження: запропонована система факторних показників для оцінки конкурентоспроможності продукції цементної галузі та проведена оцінка конкурентоспроможності зі застосуванням методу таксономічного аналізу..

Методологія дослідження. У процесі роботи використовувалися такі методи: спостереження, узагальнення, кількісно-якісний, системний і порівняльний аналіз, конкретизація, логічне узагальнення, статистичні методи вибірки й групування, а також багатомірні методи для визначення рівню конкурентоспроможності продукції.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи пізнання: спостереження, порівняння, абстракції, індукції і дедукції, вимірювання взаємозв'язків, поєднання аналізу та синтезу, узагальнення, а також спеціальні методи – статистичних групувань, методи економічного аналізу, економіко-математичні методи.

Всі розрахунки в дипломній роботі здійснені за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною основою дослідження є матеріали навчальної й учбово-методичної літератури, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з питань оцінки конкурентоспроможності продукції, періодична преса, і навіть матеріали науково-практичних конференцій.

Інформаційно-статистичні джерела дослідження – матеріали Державного комітету статистики України, офіційна документація підприємства, дані бухгалтерського обліку і звітність ТОВ «Цемент», нормативні документи, аналітичні та статистичні матеріали.

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій підприємству ТОВ «Цемент» щодо підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємства по окремих факторних показниках. Впровадження рекомендацій, що надані у роботі, а саме скорочення середньої вартості за рахунок зниження енергоємності та збільшення міцності за рахунок застосування інтенсифікаторів помелу мають певний рівень економічної ефективності та дозволяють підприємству підвищити рівень конкурентоспроможності..

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження була видана стаття у «Науковому студентському віснику».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменування). Загальний обсяг дипломної роботи магістра становить 95 сторінки комп'ютерного тексту, містить 20 таблиця та 11 рисунків. Обсяг основної частини роботи 80 сторінок.

ВИСНОВКИ

Конкурентоспроможність як економічна категорія виражає функціональний результат використання факторів дій конкурентів на різних рівнях і сегментів ринків.

Конкурентоспроможність продукції – це комплексна оцінка здатності конкретної продукції (товару) відповідати вимогам даного зовнішнього ринку в певний період часу, що визначається сукупністю властивостей продукції, а також умовами її продажу та споживання в даному регіоні (країні), що забезпечують можливість реалізації товару на взаємовигідних для продавця і покупця умовах.

Процес дослідження формування конкурентоспроможності продукції у сучасних умовах неможливий без аналізу факторів, що впливають на конкурентоспроможність продукції. Встановлення факторів, що підвищують конкурентоспроможність, так званий факторний аналіз, - важливий момент у діяльності підприємств - виробників і підприємств-продавців.

Фактор виступає в вигляді рушійної сили яка зумовлює собою зміни в позиціях товару на ринку, тобто завдяки впливу факторів товар на ринку може або набувати або втрачати свої переваги перед іншими товарами, що задовольняють ті ж групи потреб.

Усі економічні системи функціонують під впливом різних, незлічених факторів (економічних, політичних, соціально-культурних та інших). Діяльність одних може значно вплинути на діяльність, результат якогось процесу або явища, а вплив інших може взагалі бути незначним. Але слід зауважити, що зміна навіть незначного фактору на діяльність якогось об'єкта може привести до нового кінцевого результату, тобто, наприклад, зміна якогось фактору на виробництві може суттєво змінити якісні характеристики товару, наприклад підвищення або зниження собівартості продукції, що однозначно вплине на конкурентоспроможність продукції.

Усі існуючі в практиці методики і методи оцінки конкурентоспроможності різних об'єктів можна класифікувати по двом основним критеріям:

3. По степені об'єктивності (суб'єктивності) результатів оцінки
4. По критерію оцінки: якісна або кількісна.

Кількісні методи оцінки конкурентоспроможності включають суб'єктивні методи експертних оцінок, оснований на інтуїції, баченні, професіоналізмі експерта(оцінка конкурентної сили компанії по методу А. А. Томпсона та Дж. Стрикленда); а також об'єктивні розрахункові і розрахунково – графічні методи (диференціальні, комплексні).

До якісних методів можна віднести: об'єктивні моделі оцінки конкурентних сил й ціннісні ланцюжки (п'ятифакторна модель, багатокутник конкурентоспроможності, «ромб», модель споживчої задоволеності Кано та інші.); моделі стратегічного аналізу (STEP – аналіз, SWOT– аналіз); суб'єктивні матричні методи (матриці БКГ, GE/McKinsey, ADL).

Об'єктивність розрахункових методів можна об'яснити тим, що для розрахунку рівня конкурентоспроможності того чи іншого об'єкта використовується широкий перелік різних оцінювальних критеріїв, на основі котрих по фактичним даним проводиться розрахунок одиничних, групових, інтегральних показників конкурентоспроможності.

Одеський цементний завод – один із найбільший промислових виробників цементу в південному регіоні. Він почав свою роботу в 1965 році. Завод був побудований для того, щоби задовольнити локальний попит на цемент, оскільки Одеська область знаходиться далеко від промислово розвинутих районів крани. Дане підприємство розташовано в місті Одеса, на вулиці Хутірська,70.

В 2011 році 51% акції підприємства були придбані швейцарською компанією Jura-Cement-Fabriken, що входе до складу ирландского

будівельного холдингу CementRoadstoneHoldings (CRH) й на даний час завод повністю підпорядкований цій компанії.

Головним видом діяльності ТОВ «Цемент» є виробництво цементу. Підприємство пропонує такі наступні види продукції:

5. Цемент со шлаком II / А-Ш-500;
6. Портландцемент со шлаком II / А-Ш-400;
7. Портландцемент со шлаком II / Б-Ш-400;
8. Сульфатостойкий шлакопортландцемент СС ШПЦ 400-Д60.

В період, що був аналізований, підприємство ТОВ «Цемент» можна зробити висновок, що підприємство має здебільшого позитивні тенденції відносно основних техніко – економічних показників. Це говорить про те, якщо підприємство продовжить в такому напрямку та обов'язково відмовиться від неефективної фінансової діяльності, то в майбутньому може надалі працювати як конкурентоспроможне підприємство. Слід зазначити, що підприємство має значні збитки від загальної діяльності через невдалу фінансову політику.

Основні переваги (сильні сторони), якими володіє ТОВ «Цемент»:

- Підприємство давно представлено на ринку й має свою нішу на ньому
- Підприємство активно приймає участь в екологічних заходах
- Безліч потенційних каналів розподілу й збуту продукції
- Транспортний залізничний вузол швидко та ефективно транспортує сировину та готову продукцію та вихід к морю
- Висока рентабельність продукції
- Високі темпи росту реалізованої продукції й результату від операційної діяльності та інших показників
- Належить стабільній міжнародній компанії

Основні параметри за якими програє товар підприємства ТОВ «Цемент» лідеру HeidelbergCement є середня ціна, міцність, витрати чистої суміші та канали збуту. По таким показникам як морозостійкість, імідж торгової марки та упаковці товар не поступається лідеру.

В цілому можна сказати, що підприємство ТОВ "Цемент" по продукції на ринку займає середнє положення серед інших виробників - конкурентів цементу. Враховуючи, що на сьогодні присутній розвиток будівельного ринку, який безпосередньо впливає на цементний ринок, то можна сказати, що підвищення конкурентоспроможності продукції ТОВ "Цемент" має бути одним із головних напрямків діяльності підприємства.

Два розроблених проекти для підвищення рівню конкурентоспроможності потребують капітальні вкладення в розмірі 2862,4 тисяч гривень. Запропоновані заходи дозволять покращити рівень факторних показників та підвищити рівень конкурентоспроможності продукції

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоменюк О.І. Методичні підходи до визначення показників і чинників конкурентоспроможності продукції підприємств / О. І. Гоменюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2013. - Вип. 1(3). - С. 348-352.
2. Ермолов М. О. Конкурентоспроможність підприємств / М. О. Ермолов. СПб . : Бизнес - пресса, 2007. - 271 с.
3. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с. Укр. мова.
4. Шеховцева Л.С Стратегічний менеджмент: Учбовий посібник. — Калінінград: Пуб-ція РГУ ім. И. Канта, 2006. — 153 с.
5. Конкурентоспроможність продукції[електронний ресурс] <http://academic.ru/>
6. Азриліян А.Н.. Економічний словник/ Азриліян А.Н..//.: Інститут нової економіки, - 2007. с.134
7. Антонюк К. І. Особливості диференціації як основи конкурентної стратегії / К. І. Антонюк // Управління підприємством: діагностика, стратегія, ефективність : XVI Міжн. наук.-практ. конф., Таллінн, 10–11 квітн. 2008 р. : мат. – К.: ВПІ «Політехніка», 2008. – С. 14–15 (0,091 д.а.);
8. Багацький В.М. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності продукції / В. М. Багацький, Я. В. Островський // Стратегія економічного розвитку України. - 2014. - № 34. - С. 176-182.
9. Блонська В.І. Проблеми визначення конкурентоспроможності продукції в сучасних умовах господарювання / В. І. Блонська, Я. Б. Горлай // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.1. - С. 181-184
10. Большой экономический словарь / Под.ред.А. Н.Азрилиани, – 5–е изд. доп.и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. –1280 с.
11. Борисенко З.Основи конкурентної політики. Навчальний посібник для ВНЗ (затв. МОН України)-К. Таксон-2004-704-с.;

12. Брітченко І.Г. Актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств / І. Г. Брітченко, І. С. Ладунка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 1(1). - С. 116-118.
13. Бубенко П. Т Оценка инновационного потенциала на основе таксонометрического метода / П. Т Бубенко, М. С. Владимирова. // «Бизнесинформ». – №4(2). – 2009.– С.88.
14. Бурук Г. П. Управління конкурентоспроможністю продукції промислової прородукції з урахуванням екологічної складової: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. ек. наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами / Г. П. Бурук. – Донецьк, 2011. – 23 с
15. Гайдук В. А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку / В. А. Гайдук // Економіка та держава. – 2007. – № 2. – С. 16-17.
16. Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / М. Гельвановский, В Жуковская., И. Трофимова // Российский экономический журнал. – 1998. – № 3. – С. 67–78.
17. Герасимчук В.Г. Економія та організація виробництва/ Герасимчук В.Г. Розенплентер А.Е., С.В.// - 2014. - С. 176-182.
18. Голованова М. А. Економіко – математична модель оцінки конкурентоспроможності промислової продукції/ Голованова М. А// Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Вип.7. - С. 230-234.
19. Житна І. П., Єфременко О. В. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств / І. П. Житна, О. В. Єфременко // Вісник Чернівецького торговельно–економічного інституту: наук. Журнал. – №4. – 2010. – С. 204–210.
20. Заець М.А. Показники та критерії підвищення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства / М. А. Заець, М. В. Рубанова // Труды Одесского политехнического университета. - 2009. - № 1. - С. 221-224

21. Зубарев А. Е., Жукова И. В. Формирование адаптивного организационно–экономического механизма управления горнодобывающей промышленностью / А. Е. Зубарев, И. В. Жукова // ВЕСТНИК ТОГУ. – 2011. – № 3 (22). – С. 147–156.

22. Іваненко С.В. Поняття конкурентоспроможності продукції в сучасних умовах / С. В. Іваненко, А. В. Кваско // Технологія і техніка друкарства. - 2010. - Вип. 1. - С. 209-213.

23. Коваленко В.О. Розробка заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах / В.О. Коваленко // Економіка підприємства. – 2013. – №2. – С. 15-18.

24. Козлов В.С. Общая теория статистики / В. С. Козлов, Я. М. Эрлих, Д. Г. Долгушевский, П. И. Полушин. – Учебник для студентов экономических специальностей вузов. Изд. 3–е, перераб. и доп. – М.: «Статистика», 1975. – 392 с.

25. Конкурентоспроможність продукції[електронний ресурс]
<http://center-yf.ru>

26. Кравченко Л.О. Конкурентоспроможність продукції та її оцінка /Кравченко Л.О// Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. - 2014. - Вип. 5.3. - С. 31-35.

27. Лазарева Є.В. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону / Лазарева Є.В., Яблонська Н.В. // Регіональна економіка. Науково-практичний журнал. – №1. – 2011. – С.23-31

28. Литвинова В. А. Методы оценки конкурентоспособности: проблемы классификации / В. А. Литвинова // Вісник Дніпропетровського університету. – 2012. – Вип. 20

29. Литвинова В. А. Повышение корректности сравнительных оценок конкурентоспособности продукции на основе таксономического метода / В. А. Литвинова // Інноваційна економіка. – 2012. – №5 (31). – С. 97-

30. Лифиц И. М. Формирование и оценка конкурентоспособности товаров и услуг: Учебное пособие / И. М. Лифиц. – М.: Юрайт–Издат., 2004. – 335 с
31. Літвінова В.О Проблеми класифікації факторів конкурентоспроможності продукції / В.О. Літвінова // Бізнес Інформ. - 2012. - № 4.
32. Літвінова В.О. Графічні методи дослідження у аналізі рівня конкурентоспроможності продукції / В. О. Літвінова // Бізнес Інформ. - 2012. - № 4. - С. 53-56.
33. Літвінова В.О. Порівняльний аналіз розрахункових методів визначення рівня конкурентоспроможності продукції / В. О. Літвінова // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - Вип. 4. - С. 81-87.
34. Лопатьєв П.С. Прогнозування економічного розвитку цементної промисловості України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / П.С. Лопатьєв; Донбаська державна машинобудівна академія. - Краматорськ, 2015. - 21 с.
35. Мельник Ю.М. Система управління конкурентоспроможністю продукції вітчизняного підприємства / Ю. М. Мельник, Ю. А. Опанасюк, Б. Б. Тачмурадов // Вісник Сумського державного університету. Сер. : Економіка. - 2014. - № 2. - С. 92-102
36. Носова О.В. Проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції в Україні / О. В. Носова // Право і Безпека. - 2009. - № 3. - С. 86-90.
37. Ожегов С. М. Словарь русского языка. Около 57000 слов ; под ред. чл. корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – [20–е изд., стереотип]. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
38. Осипов В. И. Методы факторного анализа и планирования в промышленности / В. И. Осипов. – К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. – 212 с.

39. Осипов В. М. Управління конкурентоспроможністю продукції металургійної галузі: монографія / Осипов В. М. – Одеса: МПП “Евен”, 2005 – 347 с.
40. Офіційний сайт ТОВ «Цемент» [електронний ресурс]] www.crhukraine.com
41. Паронян, А. А. Теоретические аспекты категории «эффективность» в исследовании трудовых ресурсов сельского хозяйства / А. А. Паронян // Экономические науки. – 2011. – N 5. – С. 152–155.
42. Пасічник В. Г. Планування діяльності підприємства / Навч. посібник для вищих навчальних закладів / Пасічник В. Г. – К., 2005 – 255 с.
43. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія. / Л. І. Піддубна. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2007. – 368 с.
44. Портер М. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів [пер. з англ.] / Портер М. – К.: Основи, 1997.– 390с.
45. Портер М. Стратегія конкуренції: Пер. з англ. А. Олійник, Р.Сільський. – К.: Основа, 1997. – 390 с.
46. Портер М. Э. Конкуренция. Научно–популярное издание / М. Э. Портер.– М.:ИД «Вильямс», 2005. – 602 с.
47. Реутов В. Є. Конкурентоздатність підприємства: критерії, показники і методики оцінювання / В. Є. Реутов // Економіка та держава. – 2006. – № 5. – С. 65-67.
48. Словарь иностранных слов. Издание пятое, стереотипное. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1955. – 853с.
49. Смоленюк П.С. Обґрунтування конкурентної стратегії підприємства // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3 (29). – С. 86-93.
50. Солонінко К.С. Теоретичні основи оцінки конкурентоспроможності продукції / К. С. Солонінко, Я. О. Фіїнцева //

Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 53-58.

51. Солонінко К.С. Теоретичні основи оцінки конкурентоспроможності продукції / К. С. Солонінко, Я. О. Фійнцева // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 53-58.

52. Субботин М. Н. Управление конкурентоспособностью продукции промышленных предприятий: автореферат дисерт. канд. экон. наук : 08.00.05. / М. Н. Субботин. – М, 2009. – 24 с.

53. Тищенко А.Н., Кізім Н.А., Догадайло Я.В. Економічна результативність діяльності підприємства: Монографія. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005. – 144 с.

54. Троян А.В. Проблеми оцінки конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств / А. В. Троян // Сталій розвиток економіки. - 2013. - № 5. - С. 98-107.

55. Фатхутдинов Р. А. Менеджмент конкурентоспособности товара / Р. А. Фатхутдинов. – М.: АО «Бизнес–школа» «Интел–синтез», 1995.– 203 с.

56. Федюкин В. К. Методы оценки и управления качеством промышленной продукции / В. К. Федюкин, В. Д. Дурнев, В. Г. Лебедев. – М.: Филинь, Рилантю – 2001. – 328с.

57. Циганюк О.О. Загальна схема оцінки конкурентоспроможності продукції: теоретичний та методологічний аспекти / О. О. Циганюк // 2014. - № 1. - С. 53-58.

58. Шнипко О.С. Науково-технічна політика та її роль в підвищенні конкурентоспроможності економіки України // Актуальні проблеми економіки, - 2006. - №1. – с. 178-184.

59. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації-К. Наукова думка-2003-334-с..

60. The Penguin Dictionary of Psychology (Paperback)/By Arthur S. Reber, Rhianon Allen, Emily S. Reber.–Penguin Books Ltd, 2009.– 928 p